

Eduskunnan sivistysvaliokunta 19.10.2021

Kuultavana kehittämispäällikkö Kaisa Pasanen (kaisa.e.pasanen@hus.fi)

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca

Asia: Hallituksen esitys HE 146/2021 vp eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Kiitän eduskunnan sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtion talousarvioesityksestä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaa koskien. Kommentoin lausunnossa seuraavia asioita:

- sosiaalialan osaamiskeskusten tehtävät ja perusrahoitus
- sosiaalialan koulutuksen aloituspaikkojen lisääminen
- sosiaalialan työvoiman saatavuuden turvaaminen vetovoimaisuutta lisäämällä sekä työolojen ja jatkuvan oppimisen kehittämällä
- yliopistotasosten tutkimus-, kehittämis-, koulutus- ja innovaatiotoiminnan (TKKI) rakenteiden luominen sosiaalialalle
- rahoituksen turvaaminen sosiaalialan TKKI-toiminnan kehittämiseen.

Sosiaalialan osaamiskeskusten tehtävät ja rahoitus

Sosiaalialan osaamiskeskusten lakisääteisenä tehtävänä on omalla alueellaan turvata (1230/2001):

- sosiaalialalla tarvittavan asiantuntemuksen kehittyminen ja välittyminen
- peruspalvelujen kehittyminen sekä erityisosaamista vaativien palvelujen kehittyminen ja välittyminen
- sosiaalialan perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen ja käytännön työn monipuolinen yhteys
- sosiaalialan tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan toteutuminen.

Sosiaalialan osaamiskeskusten perusrahoitukseen on varattu valtion talousarviossa 3 miljoonaa euroa. Määräraha on saman suuruinen kuin se oli sosiaalialan osaamiskeskustoimintaa koskevan lain voimaantullessa vuonna 2002.

Sosiaalityön yliopistotasoiseen tutkimukseen vuodesta 2020 alkaen myönnetty valtion tutkimusrahoitus (VTR) on siirtänyt sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan painopistettä vahvemmin tutkimusperustaiseen kehittämiseen ja tutkittuun tietoon perustuvien menetelmien levittämiseen. Sosiaalihuollossa on suuri tarve asiakastyön käytäntöjen tutkimusperustaisuuden vahvistamiselle ja palvelujen vaikuttavuuden tutkimiselle. Tämän mahdollistavien rakenteiden luominen edellyttää kuitenkin

kin pitkäjänteistä rahoitusta ja eri hallinnonalojen yhteistyötä. Sosiaalialan osaamiskeskukset voisivat toimia alustana tällaisten rakenteiden luomiselle myöhemmin tässä lausunnossa kuvattavalla tavalla.

Työvoiman saatavuuden turvaaminen

Sosiaalialalla on ollut pitkään työvoimapulaa, joka kohdistuu erityisesti sosiaalityöntekijöihin. Koronapandemia on aiheuttanut sosiaalipalveluissa merkittävää palveluvelkaa sekä yleisemmin hyvinvoinnin vajeita, jotka näkyvät sosiaalipalvelujen tarpeen lisääntymisenä. Kuntien eläkevakuutuksen toteuttaman selvityksen mukaan sosiaalityöntekijöistä on kunta-alalla jo tämänhetkisellä palvelutarpeella ja palvelujen laajuudella noin 2700 työntekijän vaje. Lakimuutokset esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoituksesta tulevat edelleen lisäämään henkilöstön tarvetta. Kuntien työvoiman kysynnän ja tarjonnan ennusteen perusteella kunta-alalla suurin kysyntä suhteessa työnhakijoihin kohdistuu vuosina 2020–2030 sosiaalityöntekijöihin. (1) Kunta-alan henkilöstöpula koskee yleisesti erityisesti Uuttamaata, mutta sosiaalityöntekijöiden kohdalla myös pieniä harvaan asuttujen alueiden kuntia. Myös sosiaalialan ohjaajista on pulaa tietyissä tehtävissä kuten lastensuojelun sijaishuollon yksiköissä.

Rahoituksen kohdentaminen aloituspaikkojen lisäämiseen osajapulasta kärsiville aloille osana elpymis- ja palautumishjelmaa on välttämätöntä työvoiman saatavuuden varmistamiseksi. Sosiaalialan työvoiman saatavuuden edistämiseksi rahoitusta tulisi kohdentaa erityisesti sosiaalityön maisteriohjelmien paikkamäärien lisäämiseen. Tämä mahdollistaisi nopean ja joustavan väylän sosiaalityöntekijän tehtäviin kouluttautumiseen sellaisille lähialojen osaajille, kuten sosionomeille tai muiden sosiaalityöalojen asiantuntijoille, jotka ovat jo suorittaneet alemman korkeakoulututkinon sekä sosiaalityön maisteriopintoihin edellytettävät lisäopinnot avoimessa yliopistossa. Rahoitus riittävään aloituspaikkojen määrään tulee varmistaa myös elpymis- ja palautumishjelman toimeenpanon jälkeen, minkä vuoksi yliopistojen rahoitukseen ei tule tehdä leikkauksia.

Korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämisen ohella sosiaalialan ammattilaisten saatavuuden turvaamiseksi tulee kiinnittää huomiota alan vetovoimaisuuteen, työoloihin sekä jatkuvaan oppimiseen. Sosiaalialalla aloituspaikkojen määrää merkittävämmäksi työvoiman saatavuuden haasteeksi on tunnistettu työn vaativuus yhdistettynä suuriin asiakasmääriin. Lisäksi työn tukirakenteet ovat paikoin puutteellisia erityisesti tehtävissä, joissa käytetään julkista valtaa tai työskennellään väkivallan uhan alla.

Sosiaalityössä on tunnistettu tarve systemaattiseen käytännön osaamisen kehittämiseen peruskoulutuksen jälkeen, mikä vähentäisi työntekijöiden kuormitusta ja vaihtuvuutta. Sosiaalityön koulutus antaa perusvalmiudet sosiaalityöntekijän tehtävissä toimimiseen, mutta laadukas sosiaalityö edellyttää erityisalakohtaista perehtymistä vielä työelämään siirtymisen jälkeen. Yhtenä mahdollisuutena osaamisen kehittämiseksi on esitetty niin sanottua urapolkumallia, jossa aloittava työntekijä perehtyy työhönsä tuetusti, alennetulla asiakasmäärällä ja kehittyy henkilökohtaisen oppimissuunnitelman toteuttamisen kautta oman alansa syväosaajaksi (2). Vastaavia malleja on käytössä myös kansainvälisesti. Mallin kokeileminen, kehittäminen ja juurruttaminen edellyttäisi kuitenkin koordinointia ja rahoitusta esimerkiksi osana jatkuvan oppimisen ohjelmaa.

Osaamisen vahvistaminen ja tieteellinen tutkimus

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus pitää tärkeinä elpymis- ja palautumisohjelman osana tieteelliseen tutkimukseen tehtäviä panostuksia. Kestävän kasvun turvaamiseksi näiden panostusten kohdentamisessa on tärkeää huomioida ohjelmassa paljon painoarvoa saavien ekologisen ja taloudellisen kestävyyslisäksi sosiaalinen kestävyys, jonka toteutumista sosiaalityön tutkimus ja vaikuttavat sosiaalipalvelut turvaavat.

Sosiaalityön tutkimuksen ja vaikuttavien sosiaalipalvelujen kehittämisen tueksi sosiaalihuoltoon on välttämätöntä luoda yhteistyöaluetasoinen TKKI-rakenne, johon voitaisiin kytkeä myös sosiaalihuollon vaativaa erityisosaamista edellyttäviä tehtäviä yliopistosairaaloita vastaavalla tavalla. Eduskunta on kiinnittänyt huomiota sosiaalialan TKKI-toiminnan vahvistamiseen viimeksi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevan lakipaketin käsittelyssä. Eduskunta edellytti lausumisensa, että ”sosiaalihuoltoon luodaan yliopistosairaaloita vastaavan kaltaiset, palvelujen kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta tukevat toimintarakenteet”. Etelä-Suomessa Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca voisi toimia alustana tällaiselle rakenteelle, sillä Helsingin yliopiston sosiaalityön oppiaine on jo vahvasti mukana Soccan toiminnassa. Kansallisesti yhdenmukaisten yhteistyöaluetasoinen TKKI-rakenteiden luominen edellyttää kuitenkin myös lainsäädäntöpohjaa.

Sosiaalialan osaamisen ja sosiaalityön tutkimusperustaisuuden vahvistamiseksi tuleville yhteistyöalueille tulisi lisäksi perustaa opetus- ja tutkimusklinikoita, jotka toimisivat sosiaalialan opetuksen ja tutkimuksen huippuyksiköinä. Opetus- ja tutkimuslinikat voisivat rakentua hyvinvointialueiden, korkeakoulujen ja sosiaalialan osaamiskeskusten yhteistyössä, mikä varmistaisi opetuksen, tutkimuksen ja kehittämisen yhteyden sekä vaikuttavien käytäntöjen ja tutkimusperustaisen tiedon leviämisen. Klinikoiden perustaminen edellyttää hyvinvointialueiden ja osaamiskeskusten resursien turvaamisen lisäksi erityisesti yliopistojen rahoituksen vahvistamista sosiaalityön tieteenalalla, mikäli yliopistoyhteys halutaan varmistaa yhteistyöalueen TKKI-toiminnassa terveydenhuoltoa vastaavalla tavalla.

Korkeatasoisen sosiaalityön osaamisen varmistamiseksi sosiaalityön erikoistumiskoulutus on välttämätöntä kytkeä läheisemmin käytännön työhön esimerkiksi opetus- ja tutkimuslinikoiden kautta. Erikoistumiskoulutuksesta maksettavaa koulutuskorvausta tulisi kohdentaa yliopistojen lisäksi hyvinvointialueille käytäntöyhteyden vahvistamiseksi. Lisäksi sosiaalityön peruskoulutukseen tulee saada hyvinvointialueille kohdennettava valtion koulutuskorvaus lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen tapaan. Valtion koulutuskorvaukset mahdollistaisivat osaltaan yliopistotasoisten opetus- ja tutkimuslinikoiden perustamisen yhdessä esimerkiksi tutkimusinfrastruktuurien kehittämiseen kohdennetun rahoituksen kanssa.

Lopuksi

Sosiaalihuollon asiakkailta on oikeus saada parhaaseen mahdolliseen tutkittuun tietoon perustuva palvelua vastaavalla tavalla kuin terveydenhuollossa. Myös sosiaalihuollossa on välttämätöntä

turvata yhdenmukaiset ja riittävästi resursoidut tutkimusta, koulutusta ja kehittämistä tukevat rakenteet. Näiden rakenteiden turvaamiseksi tarvitaan selkeä säädöspohja. Laadukkaiden sosiaalipalvelujen varmistamiseksi työvoiman saatavuuteen tulee kiinnittää huomiota paitsi aloituspaikkoja lisäämällä myös vahvistamalla alan vetovoimaisuutta ja parantamalla työoloja. Tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen nivominen tiiviimmäksi osaksi käytännön työtä esimerkiksi opetus- ja tutkimuskeskusten avulla voi osaltaan toimia sosiaalialan veto- ja pitovoimatekijänä. Sosiaalialan TKKI-toiminnan kehittäminen edellyttää pitkäjänteistä eri hallinnonalojen yhteistyötä ja riittäviä taloudellisia resursseja.

Lähteet

1. Keva (2021) Kuntien työvoimaennuste 2030. Analyysi kuntien työvoima- ja osaamistarpeista. https://www.keva.fi/contentassets/9034ce5888f14123996a6b41b9c315ea/kevan_kuntien_tyovoimaennuste_2030_esitys_180221.pdf
2. Yliruka, Laura; Petrelius, Päivi; Alho, Sirkka; Jaakola, Anne-Mari; Lunabba, Harry; Remes, Silja; Keränen, Saara; Teiro, Sanna; Terämä, Anne-Marie (2020) Osaaminen lastensuojelun sosiaalityössä: Esitys asiantuntijuutta tukevasta urapolkumallista. Työpaperi 36/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140803/TYO%202020_036%2016122020%20sa.pdf?sequence=7&isAllowed=y